

Μαρτυρία του Κώστα Γεραγᾶ, Αναπληρωτοῦ Γενικοῦ Διοικητοῦ Θράκης, Ἀθῆναι 1926 ἀπὸ τὸ βιβλίο του "Ἀναμνήσεις ἐκ Θράκης 1920–1922", Ἀθῆναι 1926

Μαρτυρίες και ανταποκρίσεις

Τὴν 2^{αν} Ὀκτωβρίου 1922 ἔφθασεν εἰς Ἀλεξανδρούπολιν καὶ ἀνέλαβε καθήκοντα ὁ Γενικὸς Διοικητὴς Ὑποστράτηγος κ. Κατεχάκης. Ὡς ἐλέγγοτο κατόπιν, ὑπὸ ἄλλας σκέψεις καὶ σχέδια εἶχεν ἀποφασίσῃ νὰ δεχθῆ τὸ ἀξίωμα. Αἱ πραγματικότητες ἐπῆλθον διάφοροι. Αἱ μεγάλοι ἀγωνίαι συνεχίζονται. Συγκινητικαὶ ἐκδηλώσεις ἔφθασαν ἐκ Μηδείας καὶ ἡ Στρατιὰ ἐτηλεγράφη ἐκ Ραιδεστοῦ ὅτι ἄνευ ἀναβολῆς πρέπει νὰ καταπλεύσουν εἰς Μήδειαν πλοῖα καὶ παραλάβουν 4.000 συγκεντρωθέντας ἐκεῖ κατοίκους τῆς περιφερείας ἐκτεθειμένους εἰς τὴν βροχὴν, τὸ ψῦχος καὶ τοὺς κινδύνους ἐξοντώσεως, καθόσον ἡ στρατιωτικὴ ἐκκένωσις Μηδείας καὶ Αἰνιάδος ἔπρεπε νὰ περατωθῆ τὴν 3^{ην} Ὀκτωβρίου.

Σημειωτέον ὅτι ἡ πλήρης ἐκκένωσις τῆς περιοχῆς Σηλυβρίας, Τυρολόης, Βιζύης καὶ Σιδηροχωρίου κατὰ τὸ ἀρχικὸν σχέδιον ἔπρεπε νὰ συντελεσθῆ μέχρι τῆς 5^{ης} Ὀκτωβρίου. Διὰ νεωτέρας ὁμως διαταγῆς ἡ Στρατιὰ παρέτεινε τὴν προθεσμίαν μέχρι τῆς 7^{ης}, διὰ δὲ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Ραιδεστοῦ καὶ Λουλὲ Βουργάζ μέχρι τῆς 9^{ης} ἀντὶ τῆς 7^{ης} Ὀκτωβρίου, ὡς ἀρχικῶς ὠρίζετο. ...

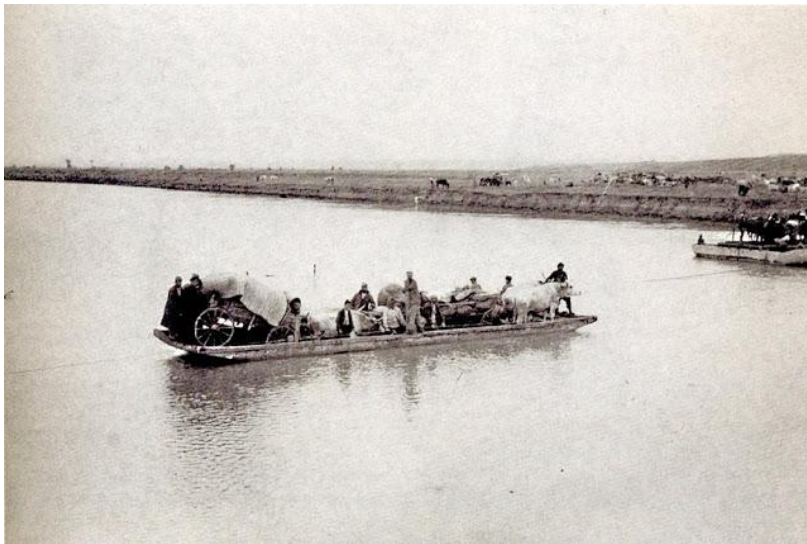
Ἦτο ἀναγκαῖον ἐξ ὑπερτέρων ἐθνικῶν λόγων, ὡς ἐλέχθη, νὰ μὴ συμβοῦν ἔκτροπα καὶ νὰ πεισθῆ καὶ ὁ Γάλλος Πρόξενος Ἀδριανουπόλεως περὶ τῶν καλῶν διαθέσεων καὶ τῶν ὑπερανθρώπων τούτων προσπαθειῶν τῆς Ἑλληνικῆς Διοικήσεως καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτῶν. Διότι ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἡμετέρα Ἀρμοστεία ἐδέχετο ἀτελειώτους παραστάσεις τῶν Συμμάχων Ἀρμοστῶν περὶ τῆς ἐν Θράκῃ καταστάσεως, ἧτις παρίστατο μονομερῶς, δι' ὅ,τι δηλαδὴ ἀφεώρα τὰς στεναχωρίας τῶν Μουσουλμάνων, ἐνῶ τοὺς ἄφινεν ἀδιαφόρους ἢ τραγικὴ ἀγωνία τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῶν ἀρχῶν. ...

Τὴν 4 Ὀκτωβρίου ἡ παραλία Σηλυβρίας εἶχε κατακλυσθῆ ἀπὸ τὰς χιλιάδας κατοίκων τῆς ἀμιγοῦς ἑλληνικῆς περιφερείας, ἀναμενόντων ἀτμόπλοια πρὸς φυγὴν. Μέχρι τῆς 10 εἶχον ἐκκενωθῆ κατὰ τὸ πλεῖστον ἡ Σηλύβρια, Μουγάνδος, Μπιγιούκ Τσεκμετζέ, Αἰγιαλός, Ἐξάστερον, Παναγία καὶ Ἡράκλεια, ἀποσταλέντων πλοίων. Τὴν 31^{ην} Ὀκτωβρίου ἐπερατοῦτο ἡ ἐπιβίβασις τῶν κατοίκων Ἐξαστέρου, Ἐπιβατῶν καὶ Δελλιωτῶν, τὴν δὲ 14^{ην} καὶ ἡ φόρτωσις τῶν σιτηρῶν τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης, μεθ' ὃ οὐδεὶς Ἑλλήν, πλὴν τῶν ὑπαλλήλων καὶ τῆς Χωροφυλακῆς παρέμειναν εἰς Σηλύβριαν.

Ἡ ἀπομεμακρυσμένη ἐπαρχία Σιδηροχωρίου ἔπρεπε νὰ ἐκκενωθῆ πρώτη. Ἄμα τῇ εἰδήσει περὶ ἐκκενώσεως τῆς χώρας ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ὁ πληθυσμὸς κατελήφθη ὑπὸ ἄλλοφροσύνης. Οὐδεὶς ἐσκέφθη νὰ μείνῃ. Ἄλλὰ πῶς νὰ φύγουν ταχέως καὶ νὰ παραλάβουν καὶ ἐλάχιστα ἐκ τῶν κινητῶν των, ἀφοῦ ἡ περιφέρεια ἀπέχει 70 χιλιόμετρα ἀπὸ τῆς πλησιεστέρας σιδηροδρομικῆς γραμμῆς, τὰ ὅποια μία βοδάμαξα μεταφέρουσα βάρους 250 ὀκάδων ἐχρειάζετο 4 ἡμέρας, ἵνα τὰ διατρέξῃ; Ἀπὸ δὲ τῆς Θυσιάδος, ἧτις εἶνε ἀλιμένος, ἀπέχει 30

χιλιόμετρα. καὶ διηπόρουν ἄν δὲν ἔλθουν ἐγκαίρως τὰ πλοῖα; Ἄν πνεύσουν οἱ συνήθεις νότιοι ἄνεμοι καὶ καταστῆ ἀδύνατος ἡ ἐπιβίβασις, καταφθάνουν δὲ οἱ Τσέται μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ στρατοῦ, τί θὰ ἐγίνοντο τὰ γυναικόπαιδα; Διότι οἱ Τοῦρκοι τῆς περιφερείας ἄφηνον ἐπίτηδες νὰ κυκλοφορῆ ἡ ἐπίμονος διάδοσις, ὅτι εἰς τὸ βουλγαρικὸν ἔδαφος κατηρτίζοντο συμμορίαὶ ὑπὸ τέσσαρας ἀρχηγούς, διαμένοντας ἐν Πύργῳ καὶ ἦσαν ἔτοιμοι νὰ εἰσβάλωσιν εἰς Θράκην ἅμα τῇ ἀποχωρήσει τοῦ στρατοῦ.

Τὴν 7^{ην} Ὀκτωβρίου τὸ Σιδηροχώριον εἶχεν ἐκκενωθῆ τελείως, ἐκ τῶν κατοίκων οἱ πλεῖστοι κατῆλθον εἰς Θυνιάδα, ὀλίγοι δὲ ἀνεχώρησαν ὀδικῶς. Τὴν 10^{ην} κατῆλθον εἰς Θυνιάδα, ὁ ὑποδιοικητὴς μετὰ τῆς Χωροφυλακῆς κατόπιν διαταγῆς τῆς Γενικῆς Διοικήσεως. Τὴν 11^{ην}, ἀφοῦ ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα καὶ οἱ τελευταῖοι τῶν κατοίκων, ἀνεχώρησαν ἐγκρίσει τῆς Διοικήσεως καὶ ὁ Ὑποδιοικητὴς μετὰ τῆς Χωροφυλακῆς. Διῆλθον δὲ ἐκ Μηδείας καὶ παρέλαβον τοὺς τελευταίους κατοίκους, οἱ ὁποῖοι, ὡς ἀνέφερον, ἔτυχον ἐξαιρετικῆς προστασίας ἐκ μέρους τῶν μεταβάντων ἐκεῖ Γάλλων ἀξιωματικῶν. Τῆς περιφερείας Ἀνακτορίου ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς εἶχεν ἀναχωρήσει, ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ περὶ ἐκκενώσεως, κατευθυνόμενος εἰς Τυρολόην. Εἰς τὰς περιφερείας Βιζύης καὶ Βρύσεως, ἅμα τῇ δημοσιεύσει τῆς προκηρύξεως τῆς Στρατιᾶς περὶ ἐκκενώσεως, ἧτις ἔφθασεν ἐκεῖ πρό τῆς σχετικῆς ἐγκυκλίου τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, ἤρχισεν ἡ ἐσπευσμένη ἀναχώρησις τῶν κατοίκων. Μέχρι τῆς 12^{ην} Ὀκτωβρίου εἶχεν ἀπέλθῃ ὅλος ὁ ἐλληνικὸς πληθυσμὸς καὶ μόνον ἐν Βιζύῃ παρέμειναν 16 ἄτομα ἕνεκεν ἀσθενειῶν καὶ γήρατος. ...

Τὸ Στρατηγεῖον ἀνεχώρησεν ἐκ Ραιδεστοῦ δι' Ἀλεξανδρούπολιν τὴν 9^{ην} Ὀκτωβρίου. Μετὰ τοῦτο συνέστη εἰδικὴ ἐπιτροπὴ, ἧτις τὰ καταπλέοντα εἰς Ραιδεστὸν ἀτμόπλοια διένεμε καὶ ἀπέστειλεν εἰς ὅλους τοὺς λιμένας καὶ ὄρμους τοῦ Εὐξείνου καὶ τῆς Προποντίδας, εἰς Θυνιάδα, Μήδειαν, ἀπὸ Μπουγιούκ Τσεκμετζέ μέχρι Σηλύβριαν, Ἡράκλειαν, Μαρμαρόνησον, Κούμβαον, Πάνιδον μέχρι Γάνου καὶ Χώρας, Μυριόφυτον, Ἡρακλείσαν, Περίστασιν καὶ Καλλίπολιν. Μέχρι δὲ τῆς 8^{ης} Ὀκτωβρίου εἶχον ἀναχωρήσει ἐκ τῶν παραλίων τούτων περὶ τὰς 50.000 προσφύγων.

Μέγα μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἔπρεπε κατὰ τὸ σχέδιον καὶ τὰς ὁδηγίας νὰ συγκεντρωθῆ εἰς τοὺς κεντρικοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς πρὸς ἀναχώρησιν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου. Ἄλλ' ἡ ἐταιρεία τῶν Ἀνατολικῶν Σιδηροδρόμων ἀπέφευγε νὰ χορηγῆ βαγόνια ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ὤφειλε νὰ προηγηθῆ καὶ περατωθῆ ἡ μεταφορὰ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ ὑλικοῦ του. Ἐπειτα δὲν ἐδέχετο νὰ μεταφέρῃ πρόσφυγας διὰ καταστάσεων, ὡς ἀνέκαθεν ἐγίνετο, ἀξιοῦσα νὰ καταβληθῶσι τὰ ὀφειλόμενα αὐτῇ ἐκ προηγουμένων μεταφορῶν.

Τότε ἡ Γενική Διοίκησης κατώρθωσε νὰ ἐξοικονομήσῃ καὶ νὰ πληρώσῃ τὸ ὅλον σχεδὸν τῶν ὀφειλομένων. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τοῦτο αἱ δυσχέρειαι δὲν ἔπαυσαν καὶ ἦσαν τόσαι, ὥστε Ἄγγλος συνταγματάρχης διεμαρτυρήθη πρὸς τὰς ἐν Κωνσταντινουπόλει διασυμμαχικὰς ἀρχάς "διὰ τὴν ἀφόρητον κατάστασιν" ζητῶν ἄμεσον βελτίωσιν.

Τόση ἦτο ἡ ἀγωνία, ὥστε ἡ Διοίκησης ἐνόμισεν ὅτι ἦτο δυνατὸν καὶ ἐζήτησε νὰ ἀποσταλῶσιν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ οἰωδῆποτε ἐνοικίῳ 100 μεγάλα αὐτοκίνητα, ἀλλὰ τοῦτο ἦτο ἀκατόρθωτον, ὡς ἐτηλεγράφει ὁ κ. Σιμόπουλος. Μόλις τὴν 9^{ην} Ὀκτωβρίου ἠγγέλθη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὅτι ἐλήφθη ἀπόφασις τῶν συμμάχων ἀρμοστῶν, ὅπως ἐπιτραπῆ ἡ ἀποστολὴ ἀτμομηχανῶν καὶ τροχαίου ὑλικοῦ εἰς Ἀνατολικὴν Θράκην πρὸς βοήθειαν τῆς ἐκκενώσεως καὶ ἀρθῶσιν αἱ δυσκολίαι διὰ τὴν φόρτωσιν καὶ μεταφορὰν σιτηρῶν τοῦ Στρατοῦ.

Κατ' ἀναπόφευκτον ἀνάγκην μέγα μέρος πληθυσμοῦ ὑπεχρεώθη παρὰ πάντα ὑπολογισμὸν ν' ἀπέλθῃ ὀδικῶς πρὸς τὰς διαβάσεις τοῦ Ἑβρου δι' ἀραμπαδῶν, τοὺς ὁποίους ὅμως μετὰ μεγίστης δυσχερείας καὶ ἀντὶ ἀδροτάτου ἀμαξαγωγίου ἠδύνατό τις νὰ εὔρῃ. Τὰ μεταγωγικὰ ταῦτα μέσα κατὰ τὸ πλεῖστον κατεῖχον οἱ Μουσουλμᾶνοι· ἀλλ' οὗτοι, ὑπεῖκοντες εἰς εἰσηγήσεις πρακτόρων, ἠρνοῦνται νὰ παραχωρήσωσι ταῦτα ἢ ἀπέκρυπτον ἢ ἔθραυον τοὺς τροχοὺς, ἵνα καταταλαιπωρήσωσι τὸν ἐκπατριζόμενον λαὸν καὶ ἐξαναγκάσωσιν αὐτὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ σιτηρὰ καὶ τὴν λοιπὴν κινητὴν του περιουσίαν, ὅπερ καὶ συνέβη· διότι πολλοὶ εἰς τὰς ἀγκάλας καὶ ἐπ' ὤμων κρατοῦντες τὰ τέκνα αὐτῶν καὶ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ πεζοποροῦντες διέβησαν τὸν Ἑβρον.

Αἱ διασυμμαχικαὶ ἐπιτροπαὶ λαβοῦσαι ὑπὸ σοβαρὸν ἔποψιν τὰ παράπονα τῶν Μουσουλμάνων, ὅτι αἱ διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν προσφύγων λαμβανόμεναι βοδάμαξαι κατακρατοῦνται ἐν τῷ τόπῳ τῆς ἀφίξεώς των, ἐπενέβησαν ἐνεργῶς καὶ ἔστησαν φρουρὰς εἰς τὰς γεφύρας, ἵνα σταματῶσιν τὰ ὑποζύγια καὶ ἀποδίδωσιν εἰς τοὺς δικαιοῦχους ἐπὶ τῇ βάσει ὑποδείξεων καὶ ἐπιμαρτυριῶν τῶν ἐνδιαφερομένων, οἱ ὁποῖοι περιεκύκλουν τοὺς φρουροὺς. Ἐκ τῶν ἐπεμβάσεων τούτων φυσικὰ ἐνθαρρυνόμενοι οἱ Μουσουλμᾶνοι ἐπενόουν πᾶσαν δυσχέρειαν διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν προσφύγων. ...

Ἡ Ἀρκαδιούπολις καὶ ἡ Μακρὰ Γέφυρα εἶνε δύο κέντρα, ἐκ τῶν ὁποίων διέρχονται αἱ ἀρτηριακαὶ ὁδοὶ πρὸς τὴν Δυτικὴν Θράκην. Ἐξ αὐτῶν διήλθε μέγιστον μέρος τῶν ὀδικῶς ἢ σιδηροδρομικῶς ἀπελθόντων πληθυσμῶν. Ἄξιζι δὲ νὰ παραθέσωμεν ἀποσπάσματα ἐκθέσεων τῶν οἰκείων Ὑποδιοικητῶν περὶ τῆς ἐκκενώσεως.

Ὁ κ. Ἀποστολίδης, Ὑποδιοικητικῆς Μακρᾶς Γεφύρας ἔγραφεν:

«Ἄμα τῇ διαδόσει τῆς εἰδήσεως περὶ ὑπογραφῆς τοῦ πρωτοκόλλου τῶν Μουδανιῶν ὁ λαὸς ζωηρὰν διατηρῶν τὴν ἀνάμνησιν τῶν φρικαλεοτήτων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ Κιλικίας κατελήφθη ὑπὸ πανικοῦ ἀπεριγράπτου. Ὁ πανικὸς ἐπεκτάθη σφόδρα, διότι διεδόθη ὅτι οἱ Κεμαλικοὶ παρεβίασαν τὴν οὐδετέραν ζώνην καὶ ὀδεύουσι κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅτι οἱ Ἕλληνες τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατέκλυσαν τὰς πρεσβείας ζητοῦντες διαβατήρια καὶ ὅτι πολυπληθεῖς κεμαλικαὶ συμμορίαὶ ἤρξαντο δρῶσαι εἰς

διαφόρους περιφερείας τῆς Θράκης. Ἐν σπουδῇ λοιπὸν ὁ ἑλληνικὸς καὶ ἀρμενικὸς πληθυσμὸς ἤρχισεν ἀναχωρῶν.....

»Ἡ ἔξοδος αὕτη παρίστα σπαραξικάρδιον θέαμα. Διὰ τῆς πόλεως Μεγάλης Γεφύρας, κεντρικῆς ὁδοῦ πολλῶν περιφερειῶν, ἐπὶ ἡμέρας καὶ νύκτας πολλὰς διήρχονται μυριάδες προσφύγων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Θράκης. Θρῆνοι καὶ ὀδυρμοὶ καὶ ἀραιὶ στυγεραὶ κατὰ τῶν ὑπαιτίων τῆς τραγικῆς συμφορᾶς ἐπλήρουν τοὺς αἰθέρας. Κατὰ σατανικὴν σύμπτωσιν βροχὴ ραγδαία καὶ χάλαζα χονδρὰ ἐπληττον τοὺς ἀτυχεῖς τούτους πληθυσμούς. Θὰ ἔλεγέ τις ὅτι καὶ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα τῆς φύσεως συνώμοσαν μετὰ τῶν φανερῶν καὶ κρυφίων ἐχθρῶν τῆς φυλῆς πρὸς ἐξόντωσιν αὐτῆς. Τὸ θέαμα προυξένησε βαθυτάτην αἴσθησιν καὶ εἰς τὴν διασυμμαχικὴν ἐπιτροπὴν, ἡ ὁποία μετὰ καταφανοῦς ψυχικῆς ὀδύνης παρηκολούθει ἄφωνος τὰς ἀτέρμονας συνοδείας τῶν προσφύγων. Οἱ πληθυσμοὶ φεύγοντες ἐγκατέλειπον κινητὴν περιουσίαν εἰς ἐμπορεύματα, σιτηρὰ καὶ ἐπιπλα ἀξίας ἀνυπολογίστου. ...

»Ὑπὸ τοιαύτας λοιπὸν τραγικὰς καὶ καταστρεπτικὰς συνθήκας ἔλαβε χώραν ἡ ἔξοδος τῶν κατοίκων τῆς Θράκης, ὡς πάλαι ποτὲ τῶν Ἑβραίων ἐξ Αἰγύπτου! Λαός, κατοικῶν τὴν χώραν ταύτην ἀπὸ ἀμνημονεύτων χρόνων, ἀναγκάζεται νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν γῆν τῶν πατέρων του, μεθ' ἧς συνδέεται δι' ἀρρήκτων ἱστορικῶν καὶ ἐθνολογικῶν δεσμῶν...»

Ὁ Ὑποδιοικητῆς Ἀρκαδιουπόλεως κ. Λέφας ἔγραφεν:

«Ἡ εἶδησις περὶ τῶν ἐν Μουδανίοις ληφθεισῶν ἀποφάσεων ἐλήφθη ἐν τῇ περιφερείᾳ Ἀρκαδιουπόλεως τὴν 27^{ην} Σεπτεμβρίου παρὰ τῶν ἐπὶ τούτῳ σταλέντων ὑπὸ τοῦ Στρατηγείου ἐκ Ραιδεστοῦ κ. Ἀγγελοπούλου, ὑπαλλήλου τῆς Γενικῆς Διοικήσεως, καὶ τοῦ κ. Γεωργαντοπούλου, λοχαγοῦ.

»Τὴν αὐτὴν νύκτα ἤρξαντο οἱ ὀδυρμοὶ καὶ ἡ ἡμέρα αὕτη δέον νὰ θεωρηθῇ ἡ ἀπαρχὴ τῆς τεραστίας τραγωδίας. Οὐδεὶς τῶν ὁμογενῶν, οὐδεὶς τῶν Ἀρμενίων εὐρέθη ἐκφράζων γνώμην διάφορον τῆς γενικῶς ἐπικρατούσης. Κοινῇ ἀντιλήψει καὶ μιᾷ φωνῇ ὑπεδεικνύετο ἐν μέτρον καὶ διευτυπώθη ὡς σύνθημα: νὰ φύγωμεν !!

»Καὶ ἔφευγον οἱ ἄνθρωποι σιδηροδρομικῶς, ἐπὶ ἀμαξῶν, πεζῆ, ὅπως ἕκαστος ἠδύνατο. Οἱ ἄστοί, πλούσιοι καὶ πτωχοί, μεγάλοι καὶ μικροί, παιδιά, ἠγωνίζονται νὰ περισυλλέξωσιν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ μεταφερθῆ, ὅπως εὖρωσιν ἀμάξας καὶ ἐπιβιβάζοντες γυναῖκας, τέκνα καὶ ὄσα ἐκ τῶν κινητῶν ἐπέτρεπον τὰ μεταγωγικὰ μέσα φύγωσιν τὸ ταχύτερον.

»Ἔτι τραγικὴ ἦτο ἡ θέσις τῶν ἀγροτικῶν πληθυσμῶν, οἱ ὅποιοι σχηματίζοντες караβάνια διέσχισον τὴν περιφέρειαν μὲ διεύθυνσιν πρὸς τὸν Ἑβρον αἶροντες τὸν σταυρὸν τοῦ μαρτυρίου....

»Εἶδον γυναῖκα πεσοῦσαν ἐξ ἐξαντλήσεως ἀπὸ τὴν ὑπερπληρωμένην ἀμαξαν καὶ ἐκπνεύσασαν. Εἶδον πρόσφυγα ἐξ ἀτονίας μὴ συγκρατηθέντα ἐπὶ τῶν ποδῶν του καὶ πεσόντα ἄπνουν ἐκ τοῦ βαγονίου. Εἶδον βρέφη ἀποθανόντα ἐξ ἀσφυξίας εἰς τὰς ἀγκάλας δυστυχῶν χωρικῶν μητέρων.....

»Εἰς τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν ἐν ἀναμονῇ τῶν βαγονίων καὶ τῆς χορηγίας θέσεων οἱ πρόσφυγες ἔμενον ἐκτεθειμένοι εἰς τὰς ἰδιοτροπίας τοῦ θρακικοῦ φθινοπώρου μὲ τὸν ἄγριον ἄνεμον καὶ τὴν βροχὴν. Βῆξ, στόνοι καὶ κλαυθοὶ ἠκούοντο διαρκῶς. Φωναὶ ὡς ἀπὸ τάφων ἐζήτουν ἐπίσπευσιν τῆς ἀναχωρήσεως, ἐνῶ χεῖρες ἰκέτιδες τῶν ἱερέων ἠυλόγουν διὰ τελευταίαν φορὰν τὴν γενέτειραν γῆν καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων. Οἱ ἀσθενεῖς κατέκειντο ὑπὸ βρεγμένα ἐφαπλώματα πυρέσσοντες.

»Ὁ ἐκ τῆς διασυμμαχικῆς ἐπιτροπῆς ἀντισυνταγματάρχης τῆς Γαλλικῆς Χωροφυλακῆς κ. Ἀλλὰρ ἐθεάθη δακρύων καὶ λέγων : Ἀπαίσιον θέαμα, δὲν ἀντέχω νὰ βλέπω τὰ βάσανα τῶν δυστυχῶν τούτων.»

Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἡ ἀμαξιτὴ ὁδὸς Ἀρκαδοπούλεως, καὶ πολὺ πέραν αὐτῆς μέχρι Κάραγατς, ἐκαλύπτετο ὑπὸ συνεχοῦς σειρᾶς ἀραμπάδων ἐκ τῶν ὁποίων ἕκαστος κατὰ κανόνα μετέφερεν ἀνὰ μίαν οἰκογένειαν μετὰ τῶν κινητῶν της. Τὴν τραγικὴν σιωπὴν ἐτάρασεν ὁ ἰδιόρρυθμος ἤχος τῶν τριζόντων τροχῶν τῶν ὀχημάτων μὲ πελιδνοὺς ἀφώνους ὀδηγούς, κινουῦντας ἀδιακόπως πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας.

Ἄν ἑσταμάτα ἐκ βλάβης τῶν τροχῶν εἰς ἀραμπᾶς, ὅλη ἡ ὄπισθεν πένθιμος συνοδεῖα ἔπρεπε νὰ σταματήσῃ καὶ ὅλοι προσεπάθουν νὰ ἐπιδιορθώσουν τὴν βλάβην. Ἔλαβον χώραν καὶ τοκετοὶ καθ' ὁδὸν καὶ θάνατοι μὲ ἀπλοποιημένας στιγμιαίας κηδεῖας.

Εἰς τὴν συνοδεῖαν αὐτὴν ἐνεφανίσθη μίαν ἡμέραν καὶ ἡ ἐν Ἀδριανουπόλει διασυμμαχικὴ ἐπιτροπὴ πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος τῶν λαμβανομένων τουρκικῶν ἀραμπάδων μετὰ τῶν ζώων. Τόσον ὅμως βαθεῖαν ἐντύπωσιν προὔξενεσεν ἡ δυστυχία ἐκείνη καὶ τόσον προσήκοντας πικροὺς λόγους ἤκουσεν ἀπὸ ἑνὸς ἀναξιοπαθοῦντα λαόν, ὥστε ἀπῆλθε, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ ἢ νὰ διατάξῃ τὰ ὄσα ἐμελέτα μέτρα πρὸς ἔλεγχον τῶν ὀχημάτων.

Τιμὴν καὶ εὐγνωμοσύνην ὀφείλουσιν αἱ πολιτικαὶ ἀρχαὶ καὶ ὁ ἀποχωρῶν πληθυσμὸς πρὸς τὸν στρατόν. Αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαὶ ὑπῆρξαν καθ' ὅλας τὰς σκληρὰς ἐκεῖνας ἡμέρας καὶ νύκτας παραστάται τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν εἰς ὅλα τὰ προβλήματα καὶ τὰς δυσχερεῖας, αἵτινες ὠρθοῦντο ἀνυπερβλήτοι.

Εἰς τοὺς πρόσφυγας ἐξ ἐτέρου παρέσχον πᾶσαν δυνατὴν ἀρωγὴν διὰ τὴν μεταφορὰν ἀποσκευῶν καὶ κινητῶν τῶν μέχρι τοῦ πλησιεστέρου σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Εἰς τοὺς κινουμένους ἀπόρους ἐδίδετο τροφή (ἰδίως ἄρτος) καὶ εἰς κάθε ἐν πορείᾳ φάλαγγα ἀπεσπῶντο ὀπλῖται συνοδοί. Εἰς τοὺς κεντρικοὺς σταθμοὺς ἔταξαν ἀξιωματικοὺς ἐπιβιβάσεων καὶ ἐπεμβαίνοντες παρὰ ταῖς διασυμμαχικαῖς ἐπιτροπαῖς ἐπετύγχανον τὴν ἄδειαν ἀναχωρήσεως προσφύγων πρὸ ἢ συγχρόνως πρὸς τὸν στρατόν καὶ τὸ ὑλικὸν του.

Τῇ συναρωγῇ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχῶν καὶ τῶν ἐπὶ τῆς ἐπιβιβάσεως ἀξιωματικῶν ἐπετεύχθη ἡ μεταφορὰ ὅλου τοῦ ὑλικοῦ τοῦ δημοσίου, πρὸ παντὸς γεωργικοῦ ἐποικισμοῦ, οἰκοδομησίου ξυλείας, γεωργικῶν μηχανῶν, βενζιναρότρων, ἀλωνιστικῶν μηχανῶν κλπ. ἀνυπολογίστου ἀξίας. Ταῦτα δὲ παρὰ τὰς δυσχερεῖας, αἵτινες παρενεβλήθησαν ἐκ τῶν ἀδιαλείπτων ἐπεμβάσεων τῶν ἐπιτροπῶν συνεπίερα παραστάσεων τῶν Μουσουλμάνων, ὑποβαλλόντων ὅτι δὲν ἐδικαιούμεθα ν' ἀποσύρωμεν τὸ ὑλικὸν αὐτό.

Μόνον ἡ μεταφορὰ τῶν τηλεγραφικῶν στύλων ἐκ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Σαράντα Ἐκκλησιῶν δὲν ἐπετεύχθη ἐν ὅλῳ, διότι μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ στρατοῦ δὲν εὕρισκοντο ἀχθοφόροι διὰ τὴν φόρτωσιν.

Νεαροὶ Τοῦρκοι πρόκριτοι ἀπέτρεπον δι' ἀπειλῶν τοὺς ὁμογενεῖς τῶν ἀχθοφόρους νὰ προσφέρωσι τὴν ὄντως πολύτιμον διὰ τὴν περίστασιν ἐκδούλευσίν των καὶ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν των, καθόσον τὰς ἡμέρας ἐκεῖνας εὕρηκαν χρυσὴν ἐργασίαν.

Τὴν 16^{ην} Ὀκτωβρίου ὁ Γενικὸς Διοικητὴς ἐτηλεγράφει πρὸς τὴν Κυβέρνησιν ὅτι κατὰ συγκεντρουμένας πληροφορίας τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν ὁμογενῶν τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης ἐγκατέλειπε τὴν χώραν συναποκομίσαν καὶ πλεῖστον μέρος τοῦ κινητοῦ πλοῦτου πλὴν τῶν σιτηρῶν, τῶν ὁποίων μέγα μέρος ἐγκατελείφθη εἰς τινὰς περιφερείας ἐλλείπει μέσων μεταφορᾶς. ...

Ἴνα ἐπιτευχθῇ ἡ μεταφορὰ, ἔστω καὶ τῶν συγκεντρωθέντων εἰς τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς σιτηρῶν, ἔπρεπεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐπιτρέψωσι καὶ βοηθήσωσιν αἱ διασυμμαχικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἡ ἐταιρεία τῶν σιδηροδρόμων. Ἄλλ' αἱ πρῶται εἶχον περιέργους ἀντιλήψεις, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐξαχθῇ ὅλη ἡ παραγωγὴ, ἵνα μὴ ὑποφέρῃ ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη ἐξ ἐλλείψεως κτλ. Ἡ δὲ ἐταιρεία δὲν ἐχορήγει βαγόνια οὔτε διὰ τὴν μεταφορὰν τοῦ σίτου καὶ τοῦ στρατοῦ.

ΕΚΚΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1922
ΠΟΡΕΙΕΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

